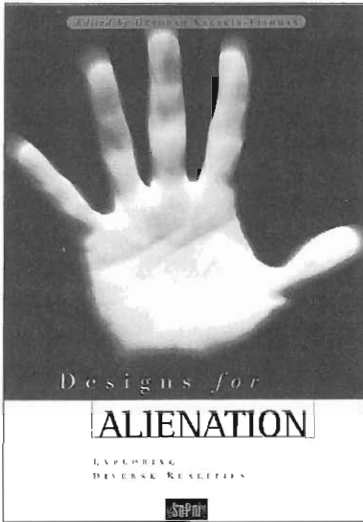

Kirja-arvionteja

Devorah Kalekin-Fishman (toim.) *Designs for Alienation. Exploring Diverse Realities.* SoPhi, University of Jyväskylä 1998. 369 s.

Maahanmuuttotutkimuksen kuumimpia keskustelunaiheita lienee sopeutuminen ja akkulturaatio tai pikemminkin niiden puute. Vallitsevaan tilanteeseen on haettu syitä pitkälti makrotasolta, mm. vastaanottopolitiikasta ja määrärahojen puutteesta. Mikrotasolla syrjäytyminen konkretisoituu psyykkisinä ongelmina – akkulturaatiostressinä. Ongelmia voidaan lähestyä myös muun kuin maahanmuuttotutkimuksen pohjalta, koska vieraantumisen kärsivät muutkin kuin uuteen kotimaahan kotoutuvat ulkomaalaiset.

Devorah Kalekin-Fishmanin toimittama *Designs for Alienation* on vastaisku käsitteiden puhautta korostaville teoreetikoille – uudenaikainen poikkitieteellinen kokonaisuus aiheesta vie-

raantuminen. Kirja koostuu neljän seminaarin esityksistä ja lähestyy vieraantumista yhtä monelta suunnalta: kulttuurista, perheestä, koulutuksesta ja järjestelmistä käsin. Sanakirjan mukaan alienation tarkoittaa luovuttamista, vieraantumista, kylmäkiskoisuutta tai mielenhäiriötä. Vieraantumiseen sisältyvät puolestaan eristäytymis- ja hyväksymättömyysaspektit. Sosiaaliseen vieraantumiseen sisältyvät lähipiirikontaktien rajoittuneisuus ja organisaatioiden ulkopuolelle jäämisen dimensiot. Käsite peittää siis perinpohjaisesti segregaaation.

Lähes kaikissa 17 artikkelissa korostetaan yksilön vaikutusmahdollisuuksia omaan sopeutumiseensa yhteiskuntaan. Tosin edelleenkin on olemassa järjestelmiä, joissa yksilönvapaudella tai instituutioiden koskemattomuudella ei ole minkäänlaista merkitystä. Tällöin syrjäytyminen johdetaan ylätasolta; poliittinen kokonaisuus (esimerkiksi valtio) voi joutua määrittelemään alajärjestelmänsä uudelleen, jos yhteiskunnallinen järjestelmä vaatii muutosta. Tästä voi seurata konflikti tai katastrofi. Joka tapauksessa yhteisön osanen, esimerkiksi kansanosa, syrjäytetään. Arkitodellisuutta taas kuvaavat kolme artikkelia brasilialaisista ja Pohjois-Amerikassa asuvista eteläaasialaisista naisista, joiden vieraantuminen johtuu sukupuoli-rooleista. Eteläaasialaisille siirtolaisnaisille integroituminen tuottaa tuplasti vaikeuksia NESB:in (non-English Speaking Background) ja ympäristökontaktien puutteiden takia. Syrjäytymisen aiheuttavat holhoava aviomies ja välinpitämättömät instituutiot.

Vieraantuminen alkaakin yleensä yksilön marginalisoinnilla suhteessa siihen, mikä katsotaan normaalksi.

Vieraantumisen malliesimerkinä voidaan pitää *Dagmar Kutsarin* artikkelia post-sosialistisesta Virossa, jossa muutoskehitys on luonut kollektiivisen epävarmuustilan kaikkialle yhteiskuntaan. Kyse ei ole mahdollisuuksien puutteesta vaan pikemminkin niiden runsaudesta ja hyödyntämisen käyttämättä jättämisestä. Toisaalta Virossa on puutetta hyvinvointiresurssista, joka johtuu menetyksistä omistuksessa, osallistumisessa ja olemisessä. Artikkelissa summataan neljään kuvioon ja taulukkoon syyt virolaisten vieraantumiseen.

Kirjassa väitellään myös traditionaalisten ja modernien arvojen vaikutuksesta nykyihmiseen. *Loek Halman* toteaa perinteisten arvojen pitävän pintansa Euroopassa. Eurooppalaiset kokevat traditionaalisuuden tavoittelemisen ja vaalimisen arvoiseksi, vaikka ihmiset mielellään pyrkivät pois vanhojen tapojen kahleista ja luovat perinteisten arvojen sisälle uutta. *Pirkkoliisa Ahponen* taas pitää itsestäänselvänä, että kulttuuri-identiteettimme ei enää pohjaudu vanhoille arvoille. Käyttäytyminen on nykyään poliittinen valinta, johon hyväksytyt kulttuuriarvot vaikuttavat. Usein kyse on vanhojen tapojen modernisoitumisesta: *Lauren Langmanin* mielestä kybermaailma jatkaa keskiajan karnevaalien ja sirkushuvien perinteitä. Kirjassa tarkastellaan myös tietotekniikan käytön vieraannuttavia vaikutuksia.

Sheila Allen tekee varteenotettavan avauksen filosofian historian

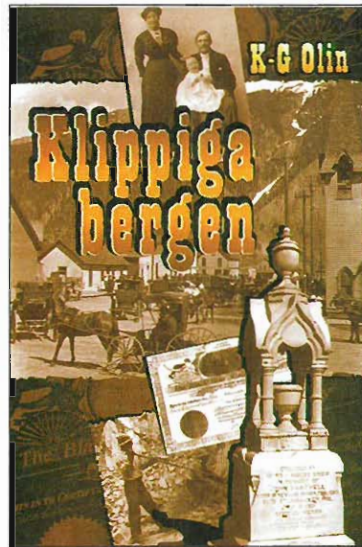
ja politiikan teon yhdistämiseksi. Koska etnisyyden perusongelma – me ja muut -konstellaatio – pysyy samana, muuttoliiketekniikan tulee kehittyä ja seurata hegeliläisesti ajan henkeä. Meidän tulisi ottaa huomioon myös 1800-luvun filosofinen ajattelu, jotta pystyisimme universaalisti hyväksytyillä maahanmuuttoteorioilla ratkaisemaan nyky-Euroopassa esiintyvät vanhat ja uudet etnisyysongelmat. Ihmiset muuttuvat kuitenkin jatkuvasti ja luovat uutta minuutta fragmentoituneessa post-post-modernisuudessa, kuten Philip Wexler selvittää. Tämä prosessi poistaa voimattomaksi tekevän vieraantumisen uhan.

Kirjan ongelmavyöhyke koskettaa paitsi uussuomalaisia myös uusiin elämänmuotoihin totutlevia suomalaisia. Siksi kirjaa olisi vielä täydentänyt artikkeli maaseudulta kaupunkiin muuttaneiden sopeutumisesta ja sosiaalisten verkostojen synnystä. Vaikka osa artikkeleista on avainkäsite huomioon ottaen jokseenkin kaukaa haettuja, ne täydentävät kuitenkin oivasti toisiaan. Viitekehukset teoretisoidaan paikoin turhankin raskaasti. Tälläkin konseptilla kirja antaa caseineen kyllä hyvin analysoitua tietoa aiheen tutkimuksesta.

Designs for Alienation käsittelee aihetta monipuolisesti monesta näkökulmasta jopa niin hengästyttävästi, että kirja olisi voitu hyvinkin jakaa kahteen tai kolmeen osaan. Kaikki artikkelit eivät suoraan käsittele etnisyyttä, mutta vieraantumisen on aina kyse poissa olemisestä tai jäämisestä ulkopuoliseksi jostakin suuremmasta kokonaisuudesta. Vieraantuminen voi koskea ketä ta-

hansa yksilöä riippumatta ihmisen etnisestä taustasta tai asuinpaikasta. Johdannossa toimittaja toivoo, että kirjan eri näkökulmat johtaisivat tietoisuuden kasvamiseen ja epätoivottavan toiminnan poistumiseen. Siihen artikkelit antavatkin oivan tilaisuuden, mutta ne eivät silti muuta tuhatvuotisia käytäntöjä.

Timo Jaakkola

K-G Olin: Klippiga bergen. Finländska öden och äventyr i det vildaste av vilda västern. Ab Olimex Oy, Jakobstad 1998, 197 s.

K-G Olin: Vad gjorde farfar i Klippiga bergen? Namnlista. Ab Olimex Oy, Jakobstad 1998, 226 s.

K-G Olin har gjort det igen. Skrivit en ny fängslande bok med emigration som tema. Den handlar om finländare, med tonvikt på svenskspråkiga österbottningar, som sökte sin lycka i bergsstaterna Colorado, Montana och Utah.

Som en bilaga till huvudverket finns en namnlista med drygt 10.000 namn. För dem som är intresserade av finländska öden och äventyr "over there" är boken ett måste. En stor del av boken handlar om Telluride, gruvorten som Lars Sund gjorde berömd i romanen "Colorado Avenue". Andra ställen som behandlas ingående är Silverton, Leadville, Butte och Bingham.

Boken bjuder på en stor mängd historier om finländarnas liv och leverne, deras hårda arbete i gruvorna, fackföreningarnas kamp med gruvägarna för drägliga löner och arbetsförhållanden, om fritid och föreningsliv, om glädje och sorg långt borta från hemlandet.

Olin's prosa är njutbar. Som journalist har han en förmåga att levandegöra historia som lätt blir dammig och ointressant i professionella historikers tappning. Sällan beskrivs bakgrunden till den stora amerikafebern så bra som i följande passage (s. 150):

"Dagen före tjugondag Knut år 1905 satt pigan Edla Antbrams i fähuset i Rökiö i Vörå och kardade som vilken annan dag som helst (...) Plötsligt slängde hon ifrån sig kardan, steg upp och sprang in till husbondfolket — Nö fa ja te America! (...) Redan följande dag skulle sju andra ungdomar från Vörå emigrera till Amerika och Edla hade för avsikt att slå följe med dem. Edla var egentligen en given emigrant. Hon var 19 år gammal, ogift och hade inga familjeband. Hennes föräldrar hade gått bort och sedan syskonen sålt hemgården hade hon blivit hemlös."

Förhållandena som emigranterna tvingades leva i förskönas sannerningen inte av Olin, och läsaren frapperas av det till synes bottenlösa eländet i och omkring gruvorna. Exempelvis i Butte låg den svavel- och arsenikhaltiga röken från smältverken ibland så tät att befolkningen tvingades gå med lyktor mitt på dagen och ingen växtlighet kunde existera. Arseniken i luften var så kraftig att den kunde döda katter som slickade sin päls. Det låter som en skröna när Olin berättar att kossor som betade långt från smältverken fick tänderna belagda med en kopparyta.

Arbetet i gruvorna var dåligt betalt, tungt och farligt. Döden kunde komma i form av ett nedfallande klippblock, ett fall ner i ett schakt, en misslyckad sprängning eller giftig rök från en eldsvåda. Minarsjukan, lungsjukdomen som dannet från gruvorna gav en stor del av gruvarbetarna, skördade ändå mest offer.

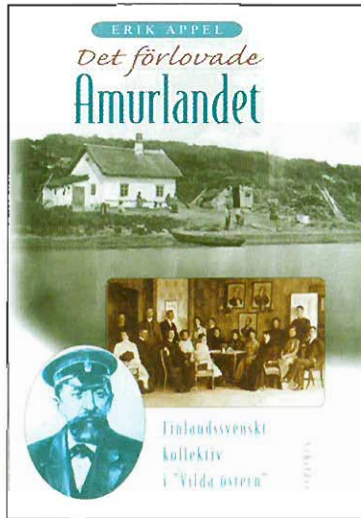
Den lilla fritiden behövde inte vara mindre dramatisk. Man får läsa om hur Telluride gjorde sig känd som en mycket vild stad, speciellt de dagar då gruvarbetarna kom ner till samhället för att slå runt och att barslagsmål var mera regel än undantag. De slutade ofta med att någon kom utflygande genom saloonernas fönster eller i knivslagsmål med finnar i huvudrollen. Föreningslivet kretsade kring de finländska hallarna och nykterhetsföreningarna, som visserligen inte hade lätt att värva medlemmar under rådande förhållanden.

Boken innehåller en stor mängd fakta om personer och släktskap, liksom också om fören-

ingar och aktiviteter. Den intresserade läsaren kan föra efterforskningarna vidare med hjälp av käll- och kommentaravsnittet i slutet av boken. Den separata namnlistan är säkerligen till glädje för mången släktforskare trots att en stor del av uppgifterna är knapphändiga.

Man kan dock fråga sig varför i all världen själva boken heter "Klippiga bergen" och namnlistan "Vad gjorde farfar i Klippiga bergen"? Borde det inte vara tvärtom?

Krister Björklund

Erik Appell: Det förlovade Amurlandet. Finlandssvenskt kollektiv i "Vilda Östern". Schildts, Jyväskylä 1998, 203 s.

Tid efter annan har i dagspressen och i veckotidningar förekommit mer eller mindre sannfärdiga skildringar av ett märkligt finländskt emigrantäventyr, som utspelade sig för 130 år sedan.

Nu har en bok baserad på autentiskt källmaterial utkommit —

den första på svenska — om detta äventyr, som kom att sträcka sig över ett par mycket händelserika år. Man får också följa med hur livet gestaltade sig för några av våra landsmän sedan deras vägar gått åt olika håll.

Författaren, red. Erik Appell (EA) har gett sin bok titeln "Det förlovade Amurlandet", vilken anspelar på den bild man i Finland fick av ett "land", som i en kejserlig kungörelse utmålats som framtidslandet för redbara, arbetsamma inflyttare. — Där rådde ett gott klimat, jordmånen var bördig, skogen rik på villebråd och vattnen på fisk. Dessutom utlovades förmåner som egen jordlott, skattefrihet, befrielse från militärtjänst. Detta kom den unga, arbetsföra generationen som genomlevt en räcka av nödår i 1860-talets Finland att lystra. Där fanns en chans att förbättra sina levnadsvillkor och att skaffa sig en liten förmögenhet att ta med sig hem, när den tiden var inne. De unga ogifta lockades förmodligen mest av Äventyret.

"Amurlandet" blev hos oss det vedertagna namnet på det kejserliga apanageområdet vid Stilla-havskusten som skulle koloniseras. Benämningen är egentligen helt missvisande, då Amurprovinsen låg ca 400 km från kusten, norr om floden Amur.

Sommaren 1868 bildades "Finska Amurska Utvandrare Bolaget" i Helsingfors under ledning av sjökaptan Fridolf Höök. I bolagets regler stipulerades att jämlikhetsprincipen "en för alla, alla för en" skulle följas. Som näringsfång angavs dels jordbruk, jakt och fiske i dels val- och pälsdjursfångst, som kaptan Höök med mångårig erfa-

renhet på valfångstfartyg speciellt ivrade för.

Till bolaget antogs 26 medlemmar utvalda med tanke på de fär-digheter som skulle behövas i nybyggarsamhället. Med ett lån av ryska staten köpte kapten Höök i Bremerhaven en brigg som skulle föra sällskapet till målet och senare tjäna vid valfångst.

När resenärerna, alltsomallt 51 (utom bolagsmännen sex familjer, två passagerare, några matrosar, lärpojkar och tjänsteflickor, samlats i Bremerhaven och installerat sig ombord, hissade briggen "Imperator Alexander II" segel, och den 26 november 1868 styrde den ut på Nordsjön.

I fartfyllda kapitel berättar EA om den nästan elva månader långa resan till målet: om livet ombord i storm och stiltje om många veckor i nödhamn i Plymouth och uppslupna upptåg på Ilha de Sal, om en hisnande landning på Trindade i Atlanten, om förluster och förlustelser vid strandhugget i Hout Bay, om exotiska eskapader på Java och nervpirrande segling undan piratdjonker i Kinesiska sjön.

Kapten Höök, den lite tystlåtna och tvärskepparen, förde befälet över ett till största delen oerfaret manskap, men genom sitt mod, sin rådighet och sin stora erfarenhet kunde han avvärja många hotfulla tillbud. Alla kom fram till målet friska och härdade av sjölivet, och av landkrabborna hade skepparen gjort duktiga sjömän.

Den 5 september 1869 ankrade briggen för ett kort uppehåll i Nachodkas hamn, där apanagets ("Amurlandets") chef, statsrådet Harald Furuhjelm gav resenärerna ett festligt mottagande. En diskussion om var de skulle bosätta sig

resulterade i att kapten Höök styrde västerut till Strelokenudde där han kände till en utmärkt hamn. Men den plats där de blivande nybyggarna gick i land hade föga likhet med det förlovade land de drömt om därhemma: en öde strand med två övergivna kinesiska fansor (hus) och ingen bosättning på 6 km avstånd.

Det kom inte heller att saknas dramatik i Strelöksamhället. I början var entusiasmen stor. Man rustade upp husen, röjde mark, sådde, jagade. Men under den kommande stränga vintern och sena våren fick nybyggarna erfara att det "milda klimatet" och "den bördiga jorden" åtminstone inte fanns i Strelök. Proviantresorna i oländig terräng var långa (till Nachodka 80 km, till Vladivostok 120 km) och strapatsrika. Kinesiska rövarband, björn och tiger gjorde trakten osäker. Småningom svalnade iveren: alla gjorde inte sin andel av det gemensamma arbetet med missämja och split som följd. Principen "en för alla, alla för en" föll i glömska. EA låter ofta (alltför ofta) bolagets notoriske kverulant komma till tals genom breven hem, där han vädrar sitt missnöje med livet och den låga nivån på det övriga sällskapet — på få undantag när. Han var nog särskilt illa rustad för ett liv i en dylik "Kolchos".

Kapitalet började sina. Nu stod hoppet till valfångsten, som ju skulle göra dem rika. I början av juni 1870 bar det så av upp mot Ochotska havet med en del av bolagsmännen och lärpojkar ombord. Man hade redan byte i sikte, men där fanns konkurrenter på plats som inte var goda att tas med. Och med ovan folk vid har-

punerna blev bytet praktiskt taget lika med noll. Därmed var också alla resurser uttömda och bolagets öde beseglat.

Var och en måste nu klara sig på egen hand. Ett tiotal valde att resa hem till Finland. Bland dem som stannade kvar fanns det några som arbetade sig upp till ansvarsfulla poster i den ryska administrationen.

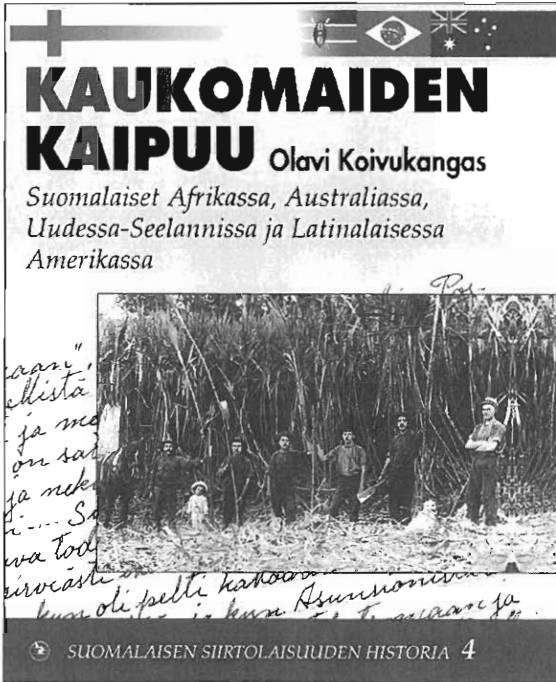
Om allt detta berättar EA underhållande och engagerat i "Det förlovade Amurlandet", där vissa kapitel lockar till sträckläsning. Gärna hade en intresserad läsare önskat sig en mera informativ karta med de nämnda orterna, vägarna, byarna och rastställena utritade.

Om man från förr råkar känna till detta emigrantföretag förvänar det att EA så kritiklöst förlitat sig på sitt källmaterial. En noggrann kontroll av sakuppgifter, person- och ortnamn och årtal hade varit av nöden. Då hade bl.a. de förvirrande uppgifterna i kapitlet om kapten Höök eliminerats.

Nu när arkiven efter sovjettiden återbördats, har forskarna i Vladivostok fått fram många dokument som talar om hur de forna bolagsmännen på många sätt har bidragit till den unga stadens förkovran. Kapten Fridolf Hööks omfattande gärning som valfångare, kartograf och etnograf kommer att dokumenteras i en bok av Larissa Alexandrovskaja. Man får hoppas att detta "nya" material också skall bli tillgängligt för oss i Finland. Då skulle säkert någon seriös forskare inspireras till en akademisk studie av denna intressanta emigrationshistoria och dess efterspel. Det vore den onekligen värd.

Madeleine Tigerstedt

Suomalaisen siirtolaisuuden historia -sarjan osa 4 on ilmestynyt!

Olavi Koivukangas: **Kaukomaiden kaipuu**

Suomalaiset Afrikassa,
Australiassa, Uudessa-
Seelannissa ja Latinalaisessa
Amerikassa.

Kirjan hinta 150 mk
+ postituskulut.

Vuodesta 1860 lähtien ulkomaille muuttaneista yli miljoonasta suomalaisesta noin 40 000 on valinnut muuttonsa kohteeksi eteläisen pallonpuoliskon. ”Kaukomaiden kaipuu” luo mielenkiintoisen katsauksen tähän siirtolaisuuteen, jonka tienraivaajina ovat olleet tutkimusmatkailijat, merimiehet, kullankaivajat ja yksittäiset seikkailijat.

Tilaukset:

Siirtolaisuusinstituutti, Piispankatu 3, 20500 Turku, puh. 02-2317 536
email: mirva.havukko@utu.fi